

GÖTEBORGS UNIVERSITET

Statsvetenskapliga institutionen

GÖTEBORGS UNIVERSITET

"När målen helgar Medlen"

En studie om civila organisationers inställning till civil
olydnad

Kandidatuppsats i
Statsvetenskap
HT 2014
Linnéa Granström
Handledare: Ulf Bjereld
Antal ord: 11937

Abstract

I samhället är de civila organisationers val av metoder av betydelse för samhällsförändring. Civil olydnad, att bryta mot lagen i ett gott syfte förekommer i vissa civila organisationer. Hur kan man förklara att en del organisationer använder sig av denna metod medan andra organisationer inte gör det? Denna uppsats avser att genom djupintervjuer undersöka tre motiveringar till inställningen till civil olydnad i civila organisationer. Resultatet av undersökningen visar att de tre motiveringarna demokratisyn, förekomst av överordnade värden och strategiska övervägande har betydelse för organisationernas inställning till civil olydnad. Slutsatsen är att det finns ett samband mellan att betona överordnade värden, påtala ett demokratiskt underskott och att vara positiva till att använda civil olydnad. De organisationer som inte använder civil olydnad präglas av en frånvaro av diskussion och policy kring civil olydnad.

Nyckelord: Civil olydnad; civila organisationer; samhällspåverkan

Innehåll

1. Inledning och vetenskapligt problem	5
2. Tidigare forskning och Teoretiska utgångspunkter	6
Begreppet civil olydnad.....	6
Demokratisyn	9
Överordnade värden - När målen helgar medlen	10
Strategi	11
3. Förväntade Resultat	12
4 . Uppsatsens problem, syfte och frågeställningar	13
Avgränsningar	13
5. Metod och Material	14
Analysen.....	15
6. Resultat.....	15
Greenpeace	16
Definition och utgångspunkter	16
Demokratisyn	16
Överordnade värden	17
Strategi.....	18
Analys.....	18
Naturskyddsföreningen	18
Definition och utgångspunkter	18
Demokratisyn	19
Överordnade värden	19
Strategi.....	19
Analys.....	20
Ingen människa är illegal	20
Definition och utgångspunkter	20
Demokratisyn	20
Överordnade värden	21
Strategi.....	21
Analys.....	21
Amnesty International	22
Definition och utgångspunkter	22
Demokratisyn	22
Överordnade värden	22
Strategi.....	23

Analys.....	23
Femen.....	24
Definition och utgångspunkter	24
Demokratisyn	24
Överordnade värden	24
Strategi.....	25
Analys.....	25
KvinnorKan.....	26
Definition och utgångspunkter	26
Demokratisyn	26
Överordnade värden	26
Strategi.....	26
Analys.....	27
Ofog.....	27
Definition och utgångspunkter	27
Demokratisyn	27
Överordnade värden	28
Strategi.....	28
Analys.....	29
Svenska Freds- och skiljedomsföreningen	29
Definition och utgångspunkter	29
Demokratisyn	30
Överordnade värden	30
Strategi.....	31
Analys.....	31
Sammanfattning av Resultaten.....	32
7. Slutsats	35
Källförteckning.....	37
Appendix	40

1. Inledning och vetenskapligt problem

Den första Maj 2014 demonstrerade Svenskarnas parti i Jönköping. Svenskarnas parti bildades ur resterna av Nationalsocialistisk front 2008 som 2009 bytte namn till Svenskarnas parti. En grupp kristna aktivister satte sig i vägen för demonstrationståget. De genomförde därigenom en blockad under parollen "psalmsång mot nazism" och vägrade att lämna den väg som Svenskarnas parti skulle marschera fram (Sveriges radio, 2014, Svanell, 2014, 10 augusti). Fem stycken som deltog i blockaden åtalades för ohörsamhet mot ordningsmakten, de dömdes men slapp straffpåföljd (Sveriges radio 2014, Vibeke, 2014, 20 oktober). En ovanlig dom enligt Mårten Schultz, professor i civilrätt. Att personer som begått brott slipper straff är väldigt ovanligt och används mycket restriktivt (Mächs, 2014, 1 oktober). Rätten motiverade domen med "de tilltalades agerande har motiverats av ett ställningstagande mot åskådningar och värderingar som är oförenliga med ett demokratiskt samhälle, såsom nazism och rasism på bland annat genetisk grund" (Vibeke, 2014, 20 oktober). Blockaden mot Svenskarnas parti kan sägas vara ett fall av civil olydnad, att bryta mot lagen i ett gott syfte.

Den civila olydnadens främsta företrädare tillskrivs personer som Thoreau, Gandhi och Martin Luther King. Thoreau ses som "grundaren" av civil olydnad då han sattes i fängelse efter av politiska skäl vägrat betala skatt. Civil olydnad spreds sedan när Gandhi började använda begreppet det i den indiska självständighetsrörelsens resning mot den brittiska kolonialmakten. Martin Luther King använde civil olydnad i Medborgarrättsrörelsen, 1955–1968, för att få lika rättigheter för alla medborgare i USA (Strindlund & Vinthagen, 2011:41-42). Litteraturen behandlar mycket av de filosofiska resonemang och argument för och emot att använda sig av denna praktik.

I dagens samhälle spelar de civila organisationerna i samhället en viktig roll för att med olika medel påverka och få genomslag för organisationens mål, det organisationen verkar för. Organisationer mobiliserar sina medlemmar och genom olika medel genomföra kampanjer och aktioner för att påverka beslutsfattare och myndigheter.

Varför väljer en del civila organisationer att använda sig av civil olydnad medan andra inte gör det? Forskningens svar på varför olika organisationer ställer sig olika i fråga om civil olydnad i en demokrati som Sverige idag är tämligen oklart. Hur kan Greenpeace och Naturskyddsföreningen, båda organisationer som arbetar för miljö och ekologisk hållbarhet kunnat komma till så skilda uppfattningar om vilka metoder som är effektivast? Hur kan

organisationer som verkar för samma sak ha olika inställning till vilka metoder som bör användas i organisationens verksamhet när de verkar i en gemensam kontext? Det vill jag undersöka. Svaret står är inte lika självklart att finna i vetenskapen som vad som motiverade Thoreau, Gandhi eller Martin Luther King. Detta är alltså mitt vetenskapliga bidrag, att försöka beskriva organisationers inställning till civil olydnad samt ge en förklaring till varför vissa använder sig av civil olydnad och andra inte. Därigenom kommer jag ge ett bidrag till litteraturen om civila organisationers agerande i ett demokratiskt politiskt system samt om civil olydnad som fenomen i ett demokratiskt system.

Enligt Tomas Månsson och hans avhandling "Olydnad - Civil olydnad som ett demokratiskt problem" har civil olydnad både setts som en del av demokratin och ett hot mot den, vilket är paradoxalt. Motståndare till civil olydnad menar att civil olydnad strider mot röstprincipen, principen om att varje vuxen medborgare i en stat endast ska ha en röst som uttrycks i politiska val. Civil olydnad bryter mot denna princip vilket är odemokratiskt. Förespråkare menar att en civil olydnad är demokratiskt om en betydande del av folket håller med om det som civil olydnaden verkar för, den civila olydnaden upprätthåller då folkets vilja (Månsson, 2004:174-175). Civil olydnad kan alltså förankras till den övergripande synen på demokrati och vilket handlingsutrymme eller begränsningar synen på demokrati ger för civil olydnad.

Det är intresseväckande att organisationer i en demokrati som Sverige kan komma till skilda uppfattningar om civil olydnad och olika åsikter om huruvida man ska använda sig av denna metod i sin verksamhet. Civila organisationers inställning till civil olydnad och att använda sig av denna metod är intressant eftersom det berör just civilsamhällets möjligheter och metoder för påverkan. Organisationer har en vital roll i opinionsbildning och i att försöka influera beslutsfattare. Hur dessa organisationer väljer att agera och arbeta påverkar samhället i stort.

2. Tidigare forskning och Teoretiska utgångspunkter

Begreppet civil olydnad

Civil olydnad kan härröras till Henry David Thoreau som 1846 greps efter att ha vägrat betala skatt på grund av att amerikanska regeringen stödde sydstaternas slaveri samt kränkte ursprungsbefolkningens rättigheter. Henry Thoreau kom senare att hålla ett föredrag om "Individens rättigheter och skyldigheter i förhållande till regeringen". Föredraget publicerades efter hans död att under namnet "Om civil olydnad" trots att termen inte användes av Thoreau själv. Civil olydnad har kommit att förstås som "att bryta mot en lag, öppet och utan att

använda våld, med syfte att förändra eller bevara något i samhället" (Strindlund & Vinthagen, 2011:41-42). Detta är den definition som jag utgår ifrån i min uppsats. Definitionen av civil olydnad innehåller olika beståndsdelar som är värda att lyftas för att klargöra definitionen.

* Bryta mot lagen tolkas i vid bemärkelse. Detta kan röra sig om ett brott mot en föreskrift, bestämmelse eller norm. Vanligaste är att de som ställs inför rätta blir dömda men det förekommer straffrihet.

* Med öppet lagbrott menas att det sker offentligt och kan uppmärksammas av allmänheten. I vissa situationer är dock dolda verksamheter lämpligast, som i fallet att gömma flyktingar som riskerar att utvisas. I dessa situationer är dock aktörerna öppna med sin verksamhet att gömma flyktingar men inte var de bor. Det väsentliga är att aktörerna är synliga och tar ansvar för sina handlingar.

* "Icke våld" i civil olydnad är ett krav men det förekommer olika syn på innebörden. För Gandhi och Luther King betyder det att man ska vilja sina fiender väl, andra tolkar det som att motståndaren ska visas respekt och undvika att någon individ fysiskt eller psykiskt skadas.

* Med att "förändra eller bevara något i samhället" menas att olydnaden sker för ett "etiskt" eller "politiskt" syfte. Att syftet alltså går bortom rent privat intresse hos deltagarna. (Strindlund & Vinthagen, 2011:42-44).

En skiljelinje kan dras mellan direkt och indirekt civil olydnad. När utövare bryter direkt mot den lag de är motståndare till rör det sig om direkt civil olydnad, när folk vägrar betala skatt som de tycker är fel eller trotsar landets värnpliktslagar för man är vapenvägrare. I Sverige idag är den största delen av civila olydnad indirekt. Med indirekt civil olydnad menas att man inte bryter mot en lag för att man menar att just den lagen är felaktig utan för att man är emot någon orätt företeelse i samhället. Genom att bryta mot en lag belyser man detta. Argumentationen rör sig inte kring "vi bryter mot orättvisa lagar" utan "vi bryter mot lagen för att bekämpa en orättvisa" eller "lagen skyddar en orättvisa" (Strindlund & Vinthagen, 2011:44).

Jag vill undersöka hur inställningen till att använda sig av civil olydnad skiljer sig mellan olika svenska organisationer samt förklara varför vissa civila organisationer väljer att vara positiva till att använda sig av civil olydnad och andra inte. I Jakob Forssmeds uppsats

"Olydiga partier"¹ undersöks de politiska partiernas inställning till civil olydnad och tre tänkbara motiv till inställningen; synen på demokrati, överordnade värden, samt strategiska överväganden.

Forssmed konstaterar att det verkar finnas ett samband där acceptandet av civil olydnad kopplas samman med hävdandet av överordnade värden och det som benämns som en "substantiell demokratisyn", att demokrati inte endast är en beslutsform med utgångspunkt i majoritetsprincipen utan att mer "innehåll" som ekonomisk likställighet eller deltagande i samhället grundas på lika möjligheter kan läggas i demokratibegreppet. Den andra synen betonar demokrati som en beslutsform med betoning på majoritetsprincipen, en formell demokratisyn, inte kompatibel med civil olydnad. Strategiska överväganden är den tredje motiveringen som antas kunna påverka inställningen till civil olydnad. Partier styrs av strategi då de vill framstå som trovärdiga både inom den parlamentariska arenan men samtidigt minska förlusterna utomparlamentariskt (Forssmed, 2000). Detta samband och resonemang kring civil olydnad kan även finnas i civila organisationer.

Jag har valt att föra in ytterligare dimension under motiveringen strategi, nämligen digitaliseringen och medias betydelse för civila organisationers val av att använda sig av civil olydnad. I Forssmeds uppsats undersöks strategi utifrån tre arenor; den parlamentariska, den interna samt väljararenan. Mediaarenan kommer jag benämna som "den fjärde arenan" utöver de tre arenor som Forssmed utgår ifrån. Med digitaliseringen och framväxten av sociala medier förskjuts makt till medborgare och konsumenter. Det blir enklare att agera genom att kommunicera via egna nätverk och offentligt på internet (Schlingman, 2013, 30 september).

Media har beskrivits som "livsluft" för civil olydnad men även som en faktor irrelevant för civil olydnad (Thörnquist & Reinfeldt, 1995:811, Strindlund & Vinthagen, 2011:69). I artikeln "Different Groups, Different Strategies: How Interest Groups Pursue Their Political Ambitions" av Anne Binderkrantz konstateras att intressegrupper inte har råd att ignorera mediaarenan. Förklaringen är att eftersom dessa organisationer arbetar för allmänhetens intresse är det naturligt för dessa att vädja till befolkningen i stort genom offentligt synliga strategier för att övertyga medlemmar att det är värt att stödja organisationen (Binderkrantz, 2008). Utöver de tre arenorna som Forssmed utgår ifrån är det värt att överväga om media kan

---

¹ C/D uppsats i statsvetenskap

påverka och därför tas även mediaarenan och digitaliseringen med som motiv under strategiska övervägande.

Demokratisyn

Sambandet mellan synen på värden och demokrati i förhållande till inställning till civil olydnad förefaller starkt (Forssmed, 2000). I Tomas Månssons avhandling "Olydnad - civil olydnad som ett demokratisk problem" anges demokratiteori som förklaring till att använda sig av civil olydnad. Månsson menar att det ofta argumenteras att civil olydnad är odemokratiskt, hotar demokratin eller liknande men samtidigt att det lika ofta påstås att civil olydnad är demokratiskt och att det tvärtom främjar demokrati (Månsson, 2004:9-10). I Per Hengrens bok "Civil olydnad" kopplas civil olydnad till demokrati, att medborgare brottas med två dilemman i västerländska demokratier. För det första att minoriteter som fattiga, hemlösa eller utslagna inte har samma möjlighet att rösta för sin rättvisa. För det andra att en orättvis världsordning gör att människor svälter eller att människor som dödas av vapen producerade i väst kan inte rösta i dessa frågor som de påverkas av. Demokrati undergrävs när de som verkligen berörs utesluts från beslutsfattandet, systemet är för globalt för att åtskilja människor. Demokratin är därmed bristfällig vilket kan legitimera civil olydnad (Hengren, 1999:32).

I "Civil disobedience" av Tony Milligan konstateras att försvarare av civil olydnad har vägt över till att använda argumentet om ett demokratiskt underskott. Trots att en rad rättfärdigande till civil olydnad finns att tillgå har detta blivit det dominerande argumentet för civil olydnad i den litteratur som förknippas med ämnet. Civil olydnad rättfärdigas med att det är sättet att kommunicera när andra sätt har misslyckats. Argumentet om bristande demokrati har exempelvis tillämpats när det gäller opposition av krig som förts av USA och Storbritannien, frågor om en strängare miljöpolicy och motstånd mot djurexperiment, här menar man att demokratin "har tagit slut". Förändring kan ske till en viss del inom dessa områden men fundamentala förändringar är utanför den stora debatten, de är plausibla moraliskt försvarbara ställningstaganden till erkända problem men förs inte in på den statliga agendan. Processer för att få opposition mot krig, avskaffandet av djurförsök eller minskning av miljödestruktiv industriell expansion in på den politiska agendan saknas för att tillräckligt snabbt kunna förhindra "oåterkallelig" skada. Demokratiska systemet är kompromissat av kommersiella intressen och långsamma takten av politiskt maskineri vilket leder till ett demokratiskt underskott vilket rättfärdigar civil olydnad.

Överordnade värden - När målen helgar medlen

Forssmed menar att det kan föras ett resonemang kring att vissa värden exempelvis miljövärden står över demokratin och därför berättigar brott mot demokratiska beslut, överordnade värden kan legitimera lagbrott (Forssmed, 2000). Detta kan vara en rimlig förklaring när det gäller organisationer som ofta verkar för sådana "värden" som miljö, mänskliga rättigheter och fred. Det är tänkbart att de civila organisationer för fram ett argument i likhet med "att målen helgar medlen", det finns vissa moraliska ställningstaganden som står över allt. I synen på överordnade värden kan just moral ses som en viktig komponent. I "civil disobedience in Focus" konstateras att användare legitimerar civil olydnad genom att vädja till moraliska principer. Det kan vara omöjligt att precisera innehållet i dessa moraliska principer för att det ska ses som civil olydnad istället för "olagligt beteende". Det som erfordras är man är hängivet förpliktad till någon moralisk princip vars betydelse enligt sin uppfattning är mer rätt än vad som är rätt enligt lag (Bedau,1995:9). I uppsatsen "Att krama träd eller fatta beslut - om den parlamentariska demokratin och dess konkurrenter"² var "viljan att hävda vissa rättigheter mot demokratiska beslut" i stor utsträckning motivering till att delta och över 70 % svarade att de valde att delta för att det var det moraliskt riktiga och det enda som fanns att göra vid tidpunkten (Hagevi,1989).

Vädjan till överordnade värden i form av en "högre lag" utgår ifrån att vi har tillgång till skäl för agerande som står över statens regler. Tillgång till en "högre lag" har traditionellt ansetts kunnat inhämtas genom två relaterade källor: från religiösa skrifter och från den inre rösten av samvete. Detta samvete innebär en kapacitet att känna igen de stora moraliska sanningarna och sedan kunna applicera dessa på specifika situationer. Rättfärdigande av civil olydnad som hänvisas till en "högre lag" har i stor utsträckning övergetts till förmån för argumentet av ett demokratiskt underskott (Milligan, 2013:141-142). Samtidigt konstateras att det uppstår ett problem för den som önskar vädja helt åt det demokratiska underskottet eftersom det tillåter den mer fundamentala frågan om rättvisa att försvinna. En vädjan till en "högre lag" gör alltid anspråk på någon form av rättvis sak, "just cause", snarare än en mer formell otillräcklighet vilket är fallet i argumentet om ett demokratiskt underskott (Milligan, 2013:146).

---

² Uppsats i Statsvetenskap

Strategi

Enligt Forssmed verkar strategin på tre arenor; den parlamentariska, den interna samt väljararenan. Partierna är rationalistiska, har motiv för sina överväganden och kan vinna röster strategiskt genom att ta hjälp av organisationer utanför partiet. Om partierna tar en gemensam ståndpunkt tillsammans med en organisation som är strategiskt viktig kan partiets inställning till civil olydnad ha betydelse. Om organisationen använder sig av civil olydnad kan ett avståndstagande försvåras (Forssmed, 2000). Det är motiverat att undersöka om civila organisationer gör samma överväganden i motsatt riktning, anpassar sin inställning till civil olydnad för att få inflytande på den parlamentariska arenan. I den interna arenan uttrycks strategi genom att ett parti tar hänsyn om partimedlemmarna i hög grad sympatiserar med att använda sig av civil olydnad (Forssmed, 2000). Det är relevant att undersöka om civila organisationer väger in om organisationens egna medlemmar stödjer civil olydnad. När det handlar om strategi partier tillämpar på väljararenan styrs inställningen till civil olydnad av det allmänna rättsmedvetandet och acceptansen för olika straffbara handlingar hos allmänheten (Forssmed, 2000). Utgångspunkten för denna studie är att organisationer kan tänkas göra samma typer av strategiska överväganden, val av metoder beror på i vilken utsträckning man vill ha stöd av allmänheten för sina handlingar.

När det gäller den nya faktorn i min undersökning, media eller den "fjärde arenan" menar Pelle Strindlund och Stellan Vinthagen i "Motståndets väg" att motståndare till civil olydnad argumenterar för att utrymmet i media är begränsat, användare av civil olydnad tillskansar sig detta utrymme på andras bekostnad. De menar att det är en missuppfattning. De som arbetar med civil olydnad ser det som ett konkret sätt för samhällsförändring. Det är positivt att medierna uppmärksammar men att det finns andra sätt, utrymme i form av press eller tv-inslag sker inte automatiskt (Strindlund & Vinthagen, 2011:69).

I "stenen i handen på den starke" menas att den viktigaste orsaken till civil olydnad är mediernas starka exponering och att en aktion skulle vara värdelös om ingen var medveten om den. Det är i den civila olydnadens natur att den ska synas, medierna är livsluften för dessa aktionsgrupper (Thörnquist & Reinfeldt, 1995:81). Den informationsteknologiska utvecklingen kan dock minska behovet av civil olydnad. Det är en hög tröskel till medierna som inte finns i den nya teknologin, ingen kan hindra uttryck av åsikter och där alla är jämbördiga. Samhällsdebatten kommer flyttats över från de stora mediaarenorna (Thörnquist & Reinfeldt, 1995:106-107). Samhället digitaliseras i allt snabbare takt och omfattning, vi är i

början av en ny teknologisk era, där nästan alla sektorer påverkas av digitalisering (Svenska Dagbladet, 2014, 5 maj). Har detta minskat behovet av civil olydnad? Senast i somras skedde en aktion av organisationen "Femen" i Almedalen (Dagens nyheter, 2014). I oktober 2012 tog sig ett antal personer från Greenpeace in sig på ringhals för att belysa säkerhetsbristen (Sveriges Television, 2012). Det är oklart hur organisationerna ser på media och hur de utnyttjat digitaliseringen.

3. Förväntade Resultat

Det finns stora skillnader mellan partier och civila organisationer. Det de har gemensamt är att de båda verkar för samhällspåverkan, de använder samma metoder i form av exempelvis opinionsbildning och kampanjarbete. I min undersökning verkar de i samma kontext i form av demokratin Sverige samt kan många gånger ha en liknande struktur med styrelse, ordförande, lokalavdelningar etc. Forssmed lyfter också själv in ett samband mellan partiets inställning och civila organisationers inställning till civil olydnad. Det finns därför skäl till att jag kan förvänta mig samma resultat som Forssmed; ett samband mellan inställningen till civil olydnad, synen på demokrati och synen på överordnade värden. Att de som har en mer substantiell demokratisyn och betonar förekomsten av överordnade värden är mer positiva till civil olydnad.

För det andra kan strategi vara en avgörande motivering. Det finns en skillnad mellan etablerade och mindre etablerade organisationerna. De etablerade organisationerna som försökt bygga upp ett stort och brett stöd har mer att förlora på de olika arenorna eftersom allmänheten, givare och beslutsfattare kan ha starka åsikter och motsätta sig civil olydnad som metod. Om man vill ha ett så brett stöd som möjligt kan mer konventionella metoder då vara att föredra. De mindre etablerade kan däremot vinna på civil olydnad då trots att man saknar stora ekonomiska resurser kan mobilisera medlemmar och civil olydnad betraktas som ett effektivt sätt för samhällsförändring.

För det tredje är det möjligt att samtliga organisationer har en betoning på överordnade värden då organisationerna verkar för en specifik sak. I organisationer som tillämpar civil olydnad är dock dessa värden starkare och en starkare syn på att moral och samvete står över lagen.

För det fjärde förväntar jag mig att media och digitaliseringen har betydelse för organisationernas verksamhet och därmed också betydelse för inställningen till att använda sig av civil olydnad. Detta beror på att digitaliseringen har öppnat för nya påverkanskanaler

form av sociala medier och forum där organisationerna kan bedriva kampanjarbete, sprida information och väcka uppmärksamhet.

4 . Uppsatsens problem, syfte och frågeställningar

Problem: Hur kan man förklara varför en del civila organisationer använder civil olydnad och andra inte?

Syfte: Att undersöka om skillnaderna i inställning till civil olydnad kan förklaras av skillnader i organisationernas a: demokratisyn b: överordnade värden samt c: strategiska överväganden.

Frågeställningar:

1. Vilka samband återfinns mellan demokratisyn, överordnade värden, strategiska överväganden och val att använda/inte använda civil olydnad som politiskt medel?
2. Fås samma resultat och mönster i civila organisationers inställning till civil olydnad som i Forssmeds undersökning av partier?
3. Är strategi en faktor som är avgörande för val av civil olydnad som politiskt medel då det finns en skillnad i organisationernas grad av etablering i samhället?
4. Förekommer det en betoning av överordnade värden även i organisationer som inte tillämpar civil olydnad?
5. Har media och digitaliseringen betydelse för organisationernas metoder och inställning till civil olydnad?

Avgränsningar

Denna studie avser att undersöka svenska organisationers inställning till att använda sig av civil olydnad. Jag undersöker civil olydnad som förekommer i en demokrati eftersom jag vill undersöka förekomsten av civil olydnad i ett system där lagarna är stiftade på demokratisk väg. Av resursskäl är det inte möjligt att inom ramen för en c-uppsats göra en internationell jämförelse. Att avgränsa undersökningen inom Sverige ger också en mer gemensam kontext än demokrati generellt.

Organisationerna som undersöks är politiskt och religiöst obundna, de är inte direkt knutna till ett religiöst samfund eller politiskt parti. Undersökningen omfattar åtta organisationer som utgör analysenheterna. Genom att ha två organisationer där jag på förhand vet att den ena använder sig av civil olydnad och den andra inte men båda är verksamma inom samma ämnesområde, har ett gemensamt mål i antingen miljö, flyktingar och migranternas rättigheter,

feminism/kvinnors rättigheter respektive fred kan jag försäkra mig om att min beroende variabel har god variation. Detta gör att jag kan få god uppfattning om den kausala relationen och utifrån mina tre motiv undersöka dess förklaringskraft. Valet av organisationer motiveras med att samtliga organisationer är verksamma i Sverige och har en liknande struktur på så sätt att de arbetar på lokal, nationell och internationell/global nivå. Organisationer är kända på så sätt att de har en offentlig plattform där de redogör för sin verksamhet, metoder och mål vilket underlättar inhämtning av information samt källkritisk granskning. De organisationer som omfattas av undersökningen är:

Greenpeace - Naturskyddsföreningen

Ingen människa är illegal - Amnesty International

Femen - KvinnorKan

Ofog - Svenska freds- och Skiljedomsföreningen

Greenpeace, Ingen människa är illegal, Femen och Ofog är de organisationer som använder civil olydnad.

5. Metod och Material

Jag har i min undersökning valt att använda mig av samtalsintervjuer, långa intervjuer med representanter från de olika organisationerna. För att kunna uttala mig om organisationens faktiska inställning har det rört sig om informantintervjuer. Mot bakgrund av detta har det därför varit viktigt att jag hittat centrala representanter som kan uttala sig om organisationens ståndpunkter. Det är alltså informationen som hämtats i intervjuerna som utgjort det empiriska materialet. Fördelen med att ha gjort kvalitativa intervjuer är öppenheten och att jag med mina frågor har haft möjligheten att gå på djupet.

Ett tänkbart alternativ till en jämförande studie med få fall och med djupgående samtalsintervjuer som metod hade varit att istället gå mot en mer kvantitativ undersökning. Det skulle dock uppstå problem med urval då det är få organisationer i Sverige som använder sig av civil olydnad i jämförelse med de som inte gör det vilket i en statistisk undersökning vid kontroll för olika faktorer skulle innebära att man får slut på fall. Det skulle också innebära en stor arbetsinsats med att först få fram ett mått på vad som menas med civil olydnad som jag sedan skulle tvingas att operationalisera i stor mängd då data saknas på området. Studien skulle istället genomföras med enkätundersökningar. Med en enkät riskerar

svaren att bli för ytliga och skulle kunna misslyckas att ge tillräckligt med underlag till undersökningen.

Ett ifrågasättande som kan göras mot min undersökning är att jag endast har intervjuat åtta personer, en från varje organisation. Det är rimligt att anta att resultatet ändrats om jag haft fler personer eller andra intervjupersoner. Trovärdigheten och tillförlitligheten jag vunnit i att exempelvis dubbla antalet intervjuer hade dock varit begränsad och inte stått i proportion till den ökade arbetsbördan. Kravet på centralitet uppfylls vilket gör att intervjuerna är tillförlitliga. Intervjuguiden som jag utgått ifrån vid intervjuerna finns bifogad i Appendix.

En annan problematisk aspekt vid just djupgående samtalsintervjuer är kravet på intersubjektivitet. Det viktiga är dock att motivera de argument som ligger bakom mina slutdragningar vilket bidrar till att dessa då kan prövas. Då jag gjort en noggrann redogörelse för de motiv som ligger bakom studiens utformning, klargjort problemformulering samt metod kan kravet på intersubjektivitet och validitet uppnås även om olika personer kan göra olika tolkningar av ett material.

Analysen

I korthet kommer analysen ske genom att intervjupersonernas svar placeras in i olika kategorier utifrån motiven. Först görs en sammanfattning av svaren genom en tolkning på manifest nivå. Det tänkbara arbetssättet att använda sig av i denna undersökning är att kategorisera efter huruvida svaren stämmer in på teorierna (Esaiasson, Giljam, Oscarsson & Wängnerud, 2012:270-271). Analysverktyget kommer utgöras av ett analyschema där uttalandena från organisationerna placeras in i kategorier efter uppsatsens motiv. Därefter kommer svaren värderas för att identifiera återkommande mönster. Mitt färdigställda analyschema kommer sedan utgöra grunden för mina slutsatser. Ett problem som kan uppstå vid analysen med att kategorisera svar är att det inte alltid finns klara skiljelinjer huruvida ett svar ska ingå i en kategori eller en annan. För att lösa detta problem krävs tydliga kriterier för att placeras i respektive kategori.

6. Resultat

Under intervjuerna har jag ställt frågor om organisationernas övergripande inställning till civil olydnad, deras demokratisyn, syn på överordnade värden samt strategiska överväganden för organisationen. Ställningstagande för eller emot att använda sig av civil olydnad kan

motiveras uttryckligen med hjälp av ovanstående tre motiv vilket stärker tilltron till att det utgör huvudmotiveringen för ställningstagande.

Om inget annat anges är det intervjupersonen som avses som källa (intervjuaren är markerad med *). De direkta motiven för inställning till civil olydnad och att använda sig av den hämtas huvudsakligen från intervjuerna men information har när det varit möjligt även hämtats från organisationernas hemsidor, stadgar och plattformar vilket även är material som används i källkritiska syften samt ge stöd till tolkningarna.

Greenpeace

Definition och utgångspunkter

Greenpeace ställer sig positiva till civil olydnad och att använda sig av den. Greenpeace bekänner sig till civila olydnadens fyra principer: inget våld, ingen skadegörelse, öppenhet och ansvarstagande (Greenpeace Sverige, 2010). I Greenpeace bygger på handling baserat på samvete, personlig handling baserat på personligt ansvar (Greenpeace international, 2014). Frågorna Greenpeace sysslar med är kritiska, handlar om planetens framtid och kommande generationer. Civil olydnad är ett medel vid sidan av andra som lobbying eller opinionsbildning men det är från början motiverat med civil olydnad. Greenpeace upplever civil olydnad som nödvändigt. Det finns inget egenvärde i det menar IP 1³, Anders Redelius (se APP⁴.) utan "det ska vara påkallat helt enkelt, av situationens allvar".

Demokratisyn

Greenpeace ansluter sig inte till någon viss demokratisyn. Grundidén bakom att de är positiva till civil olydnad förankras ändå i demokratin genom att "jag och vi ser det som individens yttersta sätt att påverka politiskt". Greenpeace ser civil olydnad som legitimt och demokratiskt sätt att påverka politiskt som individ, när frågan är avgörande eller tillräckligt kritisk och andra medel inte står till buds.

"De frågor vi blandar oss i är ofta av den naturen att information på något sätt har undanhållits, beslut har tagits som vi inte ser som demokratiska i den meningen att beslut tas som folk inte haft en chans att påverka, trots att det berör deras vardag eller deras barns framtid". Greenpeace anser sig vara en del av demokratin genom att använda civil olydnad, det de gör är demokratiskt genom att:

---

³ förkortning av intervjuperson

⁴ förkortning av Appendix

"Oftast är det så, att beslut egentligen sker odemokratiskt eller framför allt icke öppet och genom att exponera det bidrar till den demokratiska processen genom att offentliggöra det som andra försöker hålla hemligt. Jag försöker som samhällsmedborgare, som individ att faktiskt få ett inflytande som har berövats mig. Det är lite så som jag ser att det är demokratiskt. Jag kan tycka att det är väldigt fel för det påverkar mig, det påverkar framtida generationer på ett sätt som är oacceptabelt. Den civila olydnaden, den fredliga civila olydnaden är ett sätt för mig att blanda mig i".

Överordnade värden

Civil olydnad bygger på att det är legitimt att säga ifrån eller sätta ner foten när samvetet inte kan tolerera någonting så länge fredliga metoder används även om man riskerar att bryta mot lagen. Samvetet eller den personliga moralen är en slags drivkraft även om Greenpeace har grundvärderingar som organisation. Alla har olika värderingar och alla skulle inte ta till civil olydnad då en del sätter lagen väldigt högt eller identifierar lag och moral med varandra. IP 1 tycker inte så utan tror att vi skulle få en bättre värld om människor lyssnade mer till sitt samvete, hade ett större civilkurage även om det kanske innebär mindre lagbrott ibland. Trots att det skulle innebära mer konfrontation då andra skulle kunna använda samma metoder som kämpar för frågor som han verkligen inte håller med om. Men så länge man använder ickevåld är det acceptabelt.

* Att ni valt miljö, finns det någon tanke om att det är just det värdet står över demokratin?

"Det finns sådana områden där det ligger närmare till hands och gå längre när det gäller att sätta ner foten eller följa sitt samvete och det är frågor som fred, mänskliga rättigheter och miljö. Det skulle jag säga eftersom det påverkar människor på helt andra platser som inte fått säga sitt, som påverkar framtida generationer och det påverkar människor under väldigt lång tid framöver. Det är inte önskvärt egentligen att man skulle behöva göra det, det tycker inte jag heller, jag tycker inte det är roligt att göra det men jag tycker att mitt samvete påkallar det helt enkelt".

* Vilka kriterier finns för att frågorna ska legitimera civil olydnad?

"Jo men det är väl när det gäller liv och död på något sätt. För det är ju det i grund och botten som det gör med miljöfrågan också och det är samma med mänskliga rättigheter egentligen".

Strategi

Greenpeace använder inte aktioner i syfte att påverka antal givare eller volontärer. Ibland är aktioner populära vilket ger givare. Vid andra tillfällen är det tvärtom och de förlorar givare som blir upprörda över aktioner. Greenpeace är medvetna om det men väljer inte eller väljer bort aktioner på grund av det. Oberoendet är en viktig grundprincip för Greenpeace. I Sverige har Greenpeace många givare och är tämligen etablerade. När det gäller huruvida media är en del vid utformandet av aktioner är det ibland viktigt med genomslag. Det är olika beroende på vilken typ av påverkan de vill ha. När det gäller digitaliseringen och sociala medier säger Greenpeace:

"Det är ingen motsättning mellan digitalt arbete och civil olydnad. Man kan tänka sig olydnad både online och offline. Vi pratar om traditionell media och ny media. Ny media kanske i form av social media är det nya mediet där man kan sprida saker eller få uppmärksamhet om man inte får genomslag i traditionell media. Det har minskat vårt beroende av traditionell media. Det skulle jag nog säga men man kan inte säga att den civila olydnaden är mindre relevant för att det finns sociala medier. Utan det är ytterligare dimension till vårt arbetet som kommit, som jag tror på det stora hela har gynnat oss och gör att vi har större genomslag idag än vad vi hade förr. Vi kan använda det på ett bra sätt och då gäller det genomslaget både aktioner med civil olydnad och annat arbete".

Analys

Enligt Greenpeace är civil olydnad en del av demokratin och det finns ett demokratiskt underskott som Greenpeace genom att tillämpa civil olydnad belyser och därmed bejakar demokratin även om de saknar en specifik syn vad demokrati är eller om det finns "fler värden i en demokrati". I Greenpeace står miljö, personliga moralen och samvetet över demokratin och lagarna. Greenpeace försöker påverka parlamentariskt. I vissa fall är media en viktig kanal för att nå ut. Beroendet av traditionell media har minskat till följd av digitaliseringen som Greenpeace utnyttjat för att påverka och bedriva kampanjer.

Naturskyddsföreningen

Definition och utgångspunkter

Enligt IP 2, Lena Nilsson (Se APP.) har Naturskyddsföreningen ingen definition på civil olydnad, för henne är civil olydnad "när du i det goda syftet gör någonting brottsligt, tar dig in på en verksamhets område eller någonting". Naturskyddsföreningen har aldrig diskuterat vad det är i naturskyddsförenings sammanhang och civil olydnad har aldrig varit aktuellt. De är

negativa med att Naturskyddsföreningen skulle använda sig av det och kan vara en anledning till att det aldrig diskuterats.

Demokratisyn

Naturskyddsföreningen har ingen officiell hållning när det gäller demokrati i förhållande till civil olydnad, det är klart att de förespråkar demokratin och att de använder lagen för att yttra sig.

"Vi bryter inte mot lagen i miljöns namn så är det, då ser vi oss besegrade. Skulle man verka för att någon exploatering eller någonting inte ska göras, driver det i en yttrande, demokratiska processen och förlorar ser vi oss besegrade. Då åker vi inte dit och hindrar det genom att vara där fysiskt, genom att kedja fast sig eller någonting sånt utan då har vi tyvärr förlorat".

*Men du har ingen tanke om varför ni tycker så?

"Nej jag har bara utgått från att vi följer de demokratiska principerna och har jag aldrig tänkt mycket mer på det".

Överordnade värden

IP 2 menar att allihopa har ett globalt ansvar att inte förstöra naturen, att energiförbrukningen måste ner så att alla människor kan ha samma levnadsstandard på jorden. Det är någon slags grundvärdering av alla människors lika värde och naturens värde. Naturen kan inte tala för sig själv så det försöker Naturskyddsföreningen göra. Denna grundvärdering borde finnas oberoende av kontext men demokratiskt gör den inte det. I en diktatur är det svårt att påverka."Det är mänskliga rättigheter och alla människors lika värde och även alla arters rätt att existera" .

Strategi

När det gäller strategi med opinionsbildning, kampanjarbete och att påverka politiker är det viktigt att Naturskyddsföreningen har ett högt förtroendekapital bland politiker för att kunna påverka. Det är viktigt med ett högt förtroende bland medlemmar och allmänheten, med civil olydnad skulle man riskera att tappa förtroendet. IP 2 tänker att det blivit någon indelning där vissa tycker att Greenpeace arbetsätt är bra och vissa tycker att naturskyddsföreningens arbetsätt är bra. Det har blivit olika förhållningsätt till hur man påverkar bäst.

Analys

Naturskyddsföreningen saknar en officiell policy och inställning till civil olydnad. Organisationen präglas av en frånvaro av debatt kring civil olydnad och det förekommer ingen civil olydnad i verksamheten. Traditionellt påverkansarbete med kampanjer och informationsspridning är huvudsakliga medlet för påverkan. Förtroende hos politiker, allmänheten och medlemmar är viktigt. Naturskyddsföreningen respekterar det demokratiska systemet, när ett beslut tas som Naturskyddsföreningen är ett felaktigt så accepteras det ändå. Det finns värden som Naturskyddsföreningen sätter högt som ett hållbart klimat och hållbart ekologiskt system men dessa står inte högre än demokratin då dessa inte legitimerar civil olydnad.

Ingen människa är illegal

Definition och utgångspunkter

Ingen människa är illegal har ingen definition på civil olydnad menar IP 3, Anders Svensson (Se APP.) Deras verksamhet är per definition inte olagligt men går ut på att hjälpa flyktingar som bryter mot migrationsverket beslut och i litteratur faller att gömma flyktingar kategorin civil olydnad (Strindlund & Vinthagen, 2011:42-44). Även om de själva inte tydlig definierar det som civil olydnad känns det olagligt och många ser det som olagligt.

Demokratisyn

I plattformen står "Nätverket Ingen Människa är Illegal hävdar allas rätt och ansvar att aktivt delta i uppbyggnaden av ett rättvist samhälle. Verklig demokrati och radikal förändring kan endast byggas underifrån. Nätverket Ingen människa är illegal erkänner inga nationsgränser annat än som politiska konstruktioner som vi saknar både moralisk skyldighet och intresse av att acceptera och upprätthålla. En människa som är född på en plats har inte större rätt till den än någon annan. Detta får inte stanna vid att vara en vision, utan måste efterlevas i praktiken. Vi erkänner inte någon stats, organisations eller individs rätt att på något sätt begränsa människors rörelser över gränser eller stämpla detta såsom "illegal" migration. Rätten till fri rörlighet är för oss oskiljbar från rätten att delta i samhällslivet under jämlika förhållanden" (Ingen människa är illegal, u.å.).

Deras verksamhet som innebär att motsätta sig beslut speglar deras syn på demokrati.

"Vi pekar på fel i systemet för de här historierna, en avvisning, det är det vi sysslar med, att peka på de här felen och försöker visa folk vad det är som händer egentligen. Det vi försöker göra är att utmana systemet".

Synen på ens handlingar kan variera inom ingen människa är illegal, många reflekterar mycket över det man gör medan andra gör det för att de tycker det är fel och inte går på djupet. Men man delar synen som plattformen ger, att systemet är fel.

Överordnade värden

Ingen människa är illegal har värden som konkurrerar med demokratin. De sätter sina egna värden över det demokratiska systemet genom att säga att det inte är demokratiskt. Ingen människa är illegal erkänner inte gränser, de kränker mänskliga rättigheterna, de mänskliga rättigheterna står över.

* Så det är en konkurrent till lagen, de mänskliga rättigheterna?

"Ja, jag tänker att vi har en grundsyn att alla människor är lika mycket värda, vi tänker att det inte ska spela någon roll vart du kommer ifrån om du är papperslös så ska vi kämpa för dig oavsett, att bosätta sig var du vill det är en rättighet som alla ska ha".

Strategi

Förtroende är viktigt och en potentiell förklaring till att Ingen människa inte gått längre i form av mer direkta aktioner mot deportation. Det är av betydelse att ha förtroende hos allmänheten. De har en tydlig bild om att jobba politiskt och skapa ett brett motstånd mot invandringspolitiken. Media är en av arenorna som lyfts som extra viktig.

*Är mediaspekten, hur det vinklas i media viktigt?

"Ja det är också en av våra styrkor. Vi får ofta förfrågningar från journalister och ganska högt uppsatta som använder oss som källa, ser oss som trovärdiga. Där är vi en ganska stark röst och det är ju jätteviktigt att jobba hela tiden, att synas så mycket man kan".

Analys

Ingen människa är illegal betonar att mänskliga rättigheter står över lagar och det demokratiska systemet. "Fri rörlighet och rätten att bosätta sig vart man vill" är klart överordnade värden. Deras demokratisyn är substantiell och innefattar likställighet att påverka och fri rörlighet. Förtroende hos allmänheten, beslutsfattare och media är viktigt och kan vara en förklaring att ingen människa inte gått längre i tillämpningen av civil olydnad i verksamheten. Ingen människa är illegal har delvis utnyttjat digitaliseringens möjligheter men för verksamheten är traditionell media fortfarande viktig.

Amnesty International

Definition och utgångspunkter

Amnesty har ingen vedertagen definition på civil olydnad, IP 4 Elisabeth Lundgren (se APP) definierar civil olydnad som "man ska utmana lagar eller rådande situation i samhället för något bättre, något gott och i det agerandet kan det också innebära att man bryter mot vissa lagar och så personligen tycker jag det är viktigt att man gör det öppet och man tar konsekvenserna, tar sitt straff". Amnesty international saknar officiell policy kring civil olydnad förutom att de som organisation inte använder det utan håller sig inom lagarna. Civil olydnad har nämnts av Amnesty i andra länder bland annat vid diskussion av blockaden av Gaza; "Om regeringar vänder ryggen åt de som inte har någon röst eller makt, har fått hem förstörda och basala mänskliga rättigheter, inkluderat möjligheten att fly sådana förhållande, har inte då det civila samhället rätt om inte skyldighet att ingripa?" (Garwood, 2011, 5 juli). Detta är dock ett fall som inte kan jämföras med civil olydnad i demokratin Sverige.

Demokratisyn

Amnesty är en demokratisk organisation, demokrati är ett värde i sig. Amnesty förespråkar dock inte ett visst sätt att styra ett samhälle så länge friheter som exempelvis yttrandefrihet och tryckfrihet uppfylls. Utåt sett jobbar de med mänskliga rättigheter. Det är när ett styrelseskick leder till kränkningar av mänskliga rättigheter de uttalar sig. Detta innebär också att Amnesty har en klar gräns på hur långt demokratiska beslut får sträcka sig.

"om man tillexempel beslutar sig för att inskränka yttrandefriheten för mycket. Om vi tycker nu blev det för mycket. Även om det är ett demokratiskt valt parlament som fattat detta beslut skulle vi ändå säga att det är fel".

Överordnade värden

Amnestys ram är mänskliga rättigheter och står över demokratin. Amnesty utgår ifrån de mänskliga rättigheterna för att de är också värden, regler som är fattade på en global nivå som vi gemensamt kommit överens om. Om man är människa så finns det vissa rättigheter som man föds med och de ska respekteras. Även när samvete och moral kopplas till mänskliga rättigheter så framkommer att Amnesty värderar mänskliga rättigheter högt.

*Det här kan man se som en samvetsfråga också. Är samvetet viktigare än lagen?

"Absolut. Och det skulle vi säga egentligen".

* Men samvetet legitimerar ändå inte civil olydnad?

"Nej, åtminstone inte för oss som metod".

Strategi

Tradition lyfts som en faktor till att de inte valt att använda civil olydnad samt att Amnesty inte haft behov att ändra inställning. Det framhålls att "vårt arbete har fungerat ganska bra hittills" och att Amnesty har möjlighet att påverka utan civil olydnad. Civil olydnad kan användas om man är få och ändå skapa ganska mycket uppmärksamhet. Hur Amnesty skulle ställa sig om frågan om att använda sig av civil olydnad skulle tas upp idag förs följande resonemang.

"Jag spekulerar bara, jag vet inte riktigt, men jag tänker att eftersom vi inte haft den där diskussionen ordentligt heller i organisationen så har vi inte heller riktigt utmanat oss själva. Jag tror att vi bara har kört på ganska mycket".

* Är det viktigt för Amnesty att ha hög trovärdighet? Om ni skulle använda civil olydnad, skulle er organisation förlora på det?

"Ja, jag är övertygad om att det finns med. Vi har hög trovärdighet och kredibilitet är något som är vår identitet. Vi ska vara korrekta och vi ska vara trovärdiga. Det finns säkert med nu vilket gör att jag skulle tro att vi tänker att det här ska inte Amnesty hålla på med, vi håller oss inom vad som är lagligt. Men en gång i tiden, vi har inte alltid haft den höga trovärdigheten som vi har nu även om vi alltid haft det som mål och som vår identitet. Det har säkert påverkat tror jag. Begreppet trovärdighet är väldigt svårt för man skulle kunna vända på det och säga "varför hjälper ni inte till då" om vi går in och yttrar oss. Att det skulle ge oss mer trovärdighet. Att hjälpa flyktingar till exempel".

Analys

I Amnesty läggs mycket fokus på mänskliga rättigheter och inte mycket reflektion kring demokrati. Det finns ingen omfattande debatt kring civil olydnad och en förklaring till att det inte varit aktuellt är att det traditionellt varit en annan typ av verksamhet som dominerat. Det har fungerat och Amnesty har inte haft behov att gå längre. Trovärdighet hör till Amnestys identitet och något de ska ha på samtliga arenor vilket kan vara en förklaring till att man inte

använder civil olydnad då man riskerar förlora trovärdighet. Samtidigt finns en klar betoning på överordnade värden som egentligen väger tyngre än beslut fattade av en demokrati. Digitaliseringen har bidragit till ytterligare möjligheter och Amnesty har delvis anpassat sin verksamhet till följd av digitaliseringen men inte förändrat deras verksamhet i grunden.

Femen

Definition och utgångspunkter

Femen har inte någon direkt formulering kring civil olydnad, IP 5 Jenny Wenhammar (Se APP.) menar att många saker de gör inte borde vara olagligt men att det är olagligt på grund av patriarkala regler som tillåter männen att gå barbröstade och kvinnor att inte göra det exempelvis. Femen talar om att de har ickevåld, aggressiva politiska icke-vålds aktioner som de tillämpar i sin verksamhet (Femen, u.å.). Icke-våld ingriper att inte skada någon annan människa.

Demokratisyn

Femen refererar hellre till mänskliga rättigheter än demokrati. När de talar om demokrati kritiserar de ofta att något kallas demokrati. Demokrati hänvisas ofta till den grekiska, där det föddes ,då endast männen och de med pengar som fick rösta. För 100 år sedan var det samma sak i Sverige. Så bara själva ordet demokrati är inte ett argument. Vem som får vara innanför demokratin och vem som får vara utanför, demokratin har alltid ändrat sig. Samtidigt understryker hon att Femens arbete är en viktig balans till det parlamentariska arbetet.

"För mig är det en viktig balans till det parlamentariska vilket inte betyder att jag tycker att det parlamentariska inte behövs men du kan inte hitta något land utan aktivister som är demokratiskt. I en demokrati har du aktivister. Där du inte har aktivister är det för att de är inlåsta eller dödade. Så det är jätteviktigt och det finns också en statlig utredning som jag tror var beställd av socialdemokraterna som visar att aktivismen är viktig i en demokrati. Mycket av det vi har idag i Sverige och världen av vårt demokratiska välstånd bygger på att någon har gjort uppror; från slavar till kvinnor som ville ha rösträtt, det finns en del kvar men det har alltid byggt på att någon bryter mot normen vem som är överordnad och vem som är underordnad".

Överordnade värden

Femen jobbar i en internationell kontext med olika lagar i alla länder därför ohållbart att referera till demokrati utan de förespråkar mänskliga rättigheter och de ska gälla oavsett vilken kropp du är född i. När det gäller synen på samvete och moral så har IP 5 personligen

aldrig har känt att andras lagar gäller henne utan att hon själv tänkt igenom att hon kan stå för dem.

"Det finns inga lagar som alltid har gällt, de har alltid ändrat sig, för mig är det inget argument alls att så säger lagen för att lagen har alltid ändrat sig och det finns många lagar som stått för att människor dödas, det är inget argument för mig utan måste alltid landa i det som är sant för mig".

Strategi

I Femen läggs mycket fokus på media och utvecklande av aktioner för att inte vara en del av den traditionella feminismen utan vara provocerande för att nå ut med sitt budskap. En av Femens styrkor är att anpassa sina aktioner och verksamhet utifrån situation och vad man vill uppnå samt att man utnyttjat digitaliseringen och de nya formerna av media.

"Jag tycker vi är mycket mer flexibla och anpassat våra aktioner och anpassat vår utveckling, vi förändras och utvecklar våra aktioner. Vi anpassar oss mediestrategiskt i våra aktioner, funkar det inte får man göra något annat. Det var ju så Femen började med bröstet. Det funkade inte med det vanliga sättet som feminismen jobbat på. För mig har det parlamentariska inte funkat, jag har haft mycket mer genomslagskraft med Femen."

"Det är mycket mer marknadsföringsstrategi i Femen. Femen har det här nya, föränderliga hela tiden och hänger med på ett annat sätt, det är unga tjejer som kollar på samma mediautbud som unga människor tittar på, med all den humor som finns där. Femen är en del av den moderna rörelsen i media också, vi är mycket mer uppdaterade medialt och därför är också våra aktioner mer i linje med idén i media om att uttrycka sig, att driva med saker".

En viktig sak är också att det är självvalt att gå med och när man vill göra aktioner.

"Det är tvärtom att vi gör det för att de som vill vara med vill göra det. Vi är inte ute och värvar medlemmar på det sättet som många andra gör för att du måste ta så mycket eget ansvar och stå för det du har gjort, du måste ta alla stegen själv och hela ansvaret."

Analys

I Femens verksamhet läggs mycket fokus på att deras sätt att påverka är ett effektivt sätt för att nå samhällsförändring och där media är en viktig arena för att få ut sitt budskap och väcka uppmärksamhet. Femen vill inte tala om demokrati utan istället mänskliga rättigheter. Lagarna är inte något som alltid gäller utan det finns utrymme för att ifrågasätta och utmana

speciellt eftersom Femen pekar på att deras verksamhet inte borde vara olaglig utan är det till följd av patriarkatet.

KvinnorKan

Definition och utgångspunkter

KvinnorKan grundades av några yrkesverksamma kvinnor, akademiker som kände att de inte fick plats vars kunskap inte togs till vara. IP 6, Gunnel Hall (Se APP.) menar att KvinnorKan mest är kända för att lyfta kvinnors kapacitet genom sina mässor men som numera handlar om att på olika sätt lyfta kvinnors kunskap genom olika projekt. KvinnorKan är negativa till att använda civil olydnad och tar avstånd ifrån både i organisationen och delvis som princip. KvinnorKan bygger på traditionella påverkansmetoder och vill påverka samhällets struktur och lyfta kvinnors värde.

Demokratisyn

Enligt Gunnel Hall har KvinnorKan en stark tanke om demokrati och jämlikhet, samhället ska bygga på de demokratiska grundpelarna men också att kvinnors tänkande ska vara lika mycket värt som män.

Överordnade värden

KvinnorKan menar att den Feministiska, kvinnors rättigheter är otroligt viktigt. KvinnorKan tar inte ett klart motstånd mot att andra väljer att gå så långt som civil olydnad men det kan ändå finnas en gräns för vilka metoder man tar till. KvinnorKan vill inte associeras med civil olydnad då det kan vara att gå lite för långt. "Som med Pussy Riot eller Femen, det är nästan på gränsen ibland, ändamålet helgar medlet men där nånstans går det en gräns, att man går så långt för att väcka uppmärksamhet. Män skulle aldrig göra det, så varför gör kvinnor det? Men det är ju deras sätt absolut."

Strategi

Civil olydnad passar inte KvinnorKan vars syfte är att synliggöra kvinnors situation och sprida kunskap, lyfta kvinnors kapacitet och inte den aktivistiska vägen. Deras målgrupp är en äldre generation, de vill nå ut till unga kvinnor men inte hittat rätt sätt. Digitaliseringen är en orsak. Man arbetar inte i lika utsträckning i föreningar idag utan man nätverkar istället via exempelvis Facebook och andra sociala medier. Svaret på varför inte KvinnorKan tar till metoder som är civil olydnad är att alla skulle säga "men varför ska vi göra det? Vi ser inte det som en framkomlig väg utan vi vill väcka opinion".

Analys

KvinnorKan betonar vikten av att respektera den demokratiska processen och för KvinnorKan är kunskapsspridning och arbeta genom olika projekt metoderna. Civil olydnad har aldrig diskuterats och det finns en tydlig gräns för vilken typ av metoder som en organisation kan använda sig av, där civil olydnad i flera fall är att gå för långt. KvinnorKan har en formell demokratisyn utan betoning på överordnade värden och ser heller inga strategiska fördelar med civil olydnad.

Ofog

Definition och utgångspunkter

Ofog har grundprinciper för hur de ska agera men tämligen minimalistiskt kring vad de måste vara överens om. I Ofogs plattform står det "Vi arbetar för fred med fredliga metoder, genom opinionsbildning, folkbildning, aktivt ickevåld, civil olydnad och andra former av fredlig direkt aktion. Våra arbetsmetoder kännetecknas av öppenhet, ansvar och respekt gentemot alla inblandade och omsorg om vår egen och andras säkerhet" (Ofog, 2010). Det är en fråga hur man definierar ickevåld, grunden är att ingen levande varelse ska skadas. Åverkan på döda ting tolkar inte Ofog och IP 7, Martin Smedjeback (Se APP.) som våld. Vid större aktioner som avrustningsaktioner är det ingen tvekan om att man ska ta sitt ansvar.

Demokratisyn

Civil olydnad har varit en viktig beståndsdel vid utvecklandet av demokratin och vilka rättigheter vi har idag anser Ofog. Det är få rättigheter som man kan hitta i Sverige som inte har förbigåtts av civil olydnad, där civil olydnad är en beståndsdel. Demokrati står inte still utan det är något som måste utvecklas hela tiden och måste försvaras. Vapenexporten är ett exempel: "När vi håller med om att vi inte borde exportera till de här länderna måste vi som medborgare gå in och säga att det tycker inte vi heller och därför måste vi gå in och stoppa det. Det är en demokratisk plikt att gå in och säga att vi vill upprätthålla lagen. Om de riktlinjer som riksdagen fattat inte följs då har det gått snett i det demokratiska systemet".

Ofog har också en syn på demokrati:

"Jag tänker att demokrati, folk har oftast en snäv uppfattning av vad det innebär, vi väljer representanter och så låter vi dem fatta vilka beslut de vill men det ska också vara inkluderat vissa rättigheter, mänskliga rättigheter borde vara ganska centralt i en modern demokrati. När vi upplever att det inte följs och jag tycker inte det bara ska gälla svenska medborgare i

demokratin Sverige, demokrati sträcker sig betydligt länge än så. Ett av problemen med demokratin är ju att den är nationell och vi lever i en global värld, vi tar beslut i Sveriges riksdag och andra ställen i Sverige som har konsekvenser för hela världen och då är det någonting snett när inte de som drabbas har möjlighet att påverka processen. Det är en grundbult i demokratin, är det inte? Att man ska ha möjlighet att påverka de beslut som man påverkas av, då behövs vi medborgare som gör vår plikt och ingriper för att stå upp för de som inte har en röst själva."

Överordnade värden

Huruvida fred är ett värde som står över demokratin menar Ofog att dessa två värden inte konkurrerar med varandra utan att demokrati är i grunden något som bygger på moral eller borde göra det. Moralen är viktigare än lagen. "För lagen är ju också en moral, den kan ju också förändras men moralen bör påverka hur vi stiftar lagar och det tror jag även lagstiftaren håller med om."

*Men i det här fallet där lagen säger en sak och samvetet säger en annan. Var kommer det här samvetet ifrån? Är det inneboende människan?

"Jo men det gör den för lagen är ingenting eftersom den förändras så tycker jag det är uppenbart att det inte kan vara det som ska styra oss alltid utan det måste finnas någonting, en reflektion, en moralisk tanke, en moralisk handling som utmanar lagen och det är så vi tänker med civil olydnad. Vi kan ha fel i vad vi tycker och tänker, det kan alla ha men då gör man sin aktion och sin handling som i det här fallet bryter mot lagen och så testas det i en domstol och det blir ett utfall. Vi behöver inte hålla med om utfallet men då har det testats. Om man vill ha en ny prövning kan man göra nya aktioner med förhoppningen att det kan förändras, samhällets inställning, allmänhetens inställning men också i grunden den politiska och juridiska systemet."

Strategi

Strategiskt riktar inte Ofog in sig på specifika politiker och specifika partier på grund av begränsade resurser. Ofog försöker göra strategiska överväganden när det gäller allmänheten och media. Vapenexporten har funnits så pass länge och har bara ökat och ingenting händer i det som Ofog upplever som rätt riktning, det måste göras något mer. Pågrund av man har jobbat med de "gamla metoderna" ganska länge är aktioner av olika slag, vapenavrustningar

och fredsläger ett försök att lyfta frågan på ett nytt sätt i allmänheten, i den politiska debatten och liknande.

* Är det något som ni tänker på, digitaliseringen? Är det en del av Ofogs arbete?

"Man kan aldrig lita på media, ibland är det bra att komma med i media för det når så brett men man kan aldrig lita på hur det vinklas. Det allra bästa är egentligen att nå direkt, att folk som blir intresserade ska gå in direkt och se."

Digitaliseringen har underlättat Ofogs arbete och det aldrig har varit lättare och bättre att vara aktivist för det finns många möjligheter. Målet är det viktiga och att situationen kan förändras men att just nu finns det inte ett minskat behov av civil olydnad.

Analys

Ofog har en stark betoning på överordnade värden och påtalar att det finns ett demokratiskt underskott samt en betoning på en substantiell demokratisyn. Det finns alltså en tydlig koppling mellan synen på demokrati, förekomsten av överordnade värden och att förespråka civil olydnad. Ofog försöker påverka parlamentariskt men har begränsade resurser. Media är ett medel för att väcka uppmärksamhet kring Ofogs verksamhet men media kan vinkla vilket gjort att digitaliseringen har varit positiv för Ofogs arbete och för deras civila olydnad.

Svenska Freds- och skiljedomsföreningen

Definition och utgångspunkter

Svenska Freds⁵ har enligt IP 8, Anna Ek (Se APP.) ingen definition eller heltäckande policy kring civil olydnad, de har tidigare stöttat vapenvägrare och totalvägrare men motsätter sig avrustningsaktioner som innebär att förstöra någon annans egendom (Svenska Freds, 2009). Svenska Freds talar om att det ska vara någon form av olaglig handling som syftar till att ifrågasätta en orättvisa eller en felaktig lag, oftast är det förknippat med någon form av traditionell aktivistisk handling. Den stora skillnaden mellan traditionellt påverkan och lobbyarbete och civil olydnad är att civil olydnad är att trotsa lagen. I korthet ska man vara villig att ta sitt straff, det ska vara en icke-våldslig handling, den kan vara kampinriktad men den ska inte inrikta sig på förstörelse. När frågan om Svenska Freds som organisation tar helt avstånd och om Svenska Freds genomför civil olydnads aktioner som organisation är svaret.

---

⁵ förkortning av Svenska Freds- och skiljedomsföreningen

"Nej och jag har att jag också sagt vid någon tidpunkt att vi tar avstånd från de typer av aktioner men jag har också sagt i samma sammanhang att jag har förståelse för att medborgare börja tröttna, att det snarare borde vara en väckarklocka, en ögonöppnare för våra beslutsfattare att faktiskt lyssna mer."

Demokratisyn

När det gäller frågan om det finns någon koppling när det gäller synen på demokrati och civil olydnad säger Svenska Freds

"Jag kan absolut tänka mig att Svenska freds skulle kunna säga att i en demokrati behövs civil olydnad då och då för att peka på skevheten, orättvisor i samhället men den behövs även i andra styrelsekick, det är inget unikt för en demokrati, men det är också ett mått på demokratins välstånd, om man tillåter att lyssna till den typen av samhällsuttryck och samhällsengagemang. Vi tänker också att man behöver titta från fall till fall, hur är aktionen eller aktiviteten upplagd, vad baserar den sig på? Vad vill den uppnå? så att det är väl mer det vi skulle lägga viss reservation åt. I grunden skulle jag nog säga att vi har förståelse för att människor använder sig av civil olydnad och att det behövs även i en demokrati men måste alltid titta på det från fall till fall".

Överordnade värden

När det gäller synen på moral och samvete och om det finns värden som står över demokratiska beslut som exempelvis fred är Svenska Freds svar både ja och nej. Det är på ett sätt farligt att böja prata om att vissa värden i grunden är gott eller fel, det riskerar att det blir ett värde att dö för sitt land eller för ett högre syfte, ett högre syfte som är fel använt skapar en form av obehagskänslor. Fred är en förutsättning för demokrati, mänskliga rättigheter, de går hand i hand. Svenska Freds tänker att freden måste komma först så på det sättet står det värdet över för att bejaka människors rätt att leva på denna planeten. Sedan är det en metodfråga eftersom Svenska Fred tycker att man når dit genom demokrati och mänskliga rättigheter. IP 8 vill inte rangordna värden mot varandra för den argumentationen kan användas för att legitimera saker som är direkt kontraproduktiva. Argumentationen kan missbrukas och därför behövs både inom och utomparlamentariska metoder som ifrågasätter just de resonemangen: "om alla hade kunnat enats om att fredlig konflikthantering är det viktigaste värdet vi har och det ska stå överst, det hade ju egentligen varit bra".

* Om man accepterar det hos sig själv måste man acceptera att det kan utföras av någon annan?

"Ja i alla fall modellen för hur man argumenterar, sedan skär det sig för spåren går åt diametralt olika håll. En rasist skulle verka för helt fel högre syfte eller värderingar medans om man titta på alla genom historien; de som kämpade emot slaveriet, som kämpar för rösträtt, det är goda syften och det bejakar vi ju helt och hållet. Därför har vi alltid varit noga med att vi inte kan ha en fast policy utan måste titta på det utifrån varje situation och anpassa utifrån vilken tid man lever i och framförallt se till så man inte hamnar fel liksom i den här högre syfte argumentationen för så här, ändamålet helgar medlen det kan många säga tycka låter är bra, men det kan vara en livsfarlig princip".

Strategi

I Svenska Freds är åsikterna delade i frågan om civil olydnad vilket är en anledning till att de inte har en tydlig policy mer än att de är emot civil förstörelse och inte själva använder eller uppmanar till civil olydnadsaktioner men inte tagit ställning för eller emot metoden. En del av avvägandet styrs av viljan att påverka politiskt, att ha förtroende för politiker och förtroende för allmänheten. Samtidigt som en annan del styrs av känslan av att alla är moraliska människor, att göra något gott och det innebär ibland att man måste protestera mot orättvisa. Det är inom de två delvis motsägelsefulla parametrarna. "Det är det som civil olydnad går ut på, att utmana demokratin och samtidigt bejaka den. Det är det som skiljer terrorister eller våldsverkare som håller på med förstörelse och sprider rädsla. Det är inte det som är syftet med civil olydnad utan skapa en positiv samhällsförändring".

*De senaste åren har man pratat väldigt mycket om digitaliseringen och media, har det förändrat era sätt att påverka? Förändrat era metoder och er syn på civil olydnad?

"Nej jag skulle inte säga rakt av att behovet av aktioner eller civil olydnad har minskat bara för man lever i en digitaliserad värld. Å ena sidan har den digitala världen inneburit att man kan nå fram till många fler samtidigt som kanalerna blivit oändligt många fler så det är svårt att säga. Man kan använda civil olydnad i digital form. Ibland tänker jag att det blivit svårare eftersom det finns så extremt många kanaler, man måste finnas överallt. Jag tror för mångfalden och demokratins skull är det bra att det finns fler kanaler idag".

Analys

Svenska Freds använder inte civil olydnad som metod men är inte helt emot metoden som sådan. Detta grundas i att det finns brister i demokratin. Samtidigt tar de ställning emot avrustningsaktioner som innebär skadegörelse. Det finns heller ingen betoningen av

överordnade värden då Svenska Freds ser potentiella risker med att hävda att ett värde står över ett annat även om civil olydnad kan legitimeras med det egna samvetet och moralen. Demokratin är ett sätt att balansera de överordnade värdena. En orsak till att inställningen till civil olydnad är splittrad är att åsikterna är delade i organisationen och att det är viktigt Svenska Freds har ett högt förtroende kapital hos politiker, allmänheten och media på samma sätt som det är viktigt att ha stöd av sina medlemmar. Detta kan vara potentiella förklaringar till att åsikterna är så splittrade kring civil olydnad och man inte satt ner en tydlig policy. Digitaliseringen har breddat Svenska Freds verksamhet, de har fått fler kanaler att nå ut genom samtidigt som kan vara svårare att nå ut då man måste vara aktiv på så många olika arenor och forum för att höras.

Sammanfattning av Resultaten

Fig. 1 Analysschema hur de olika teorierna kopplas till de olika organisationerna. Ett kryss indikerar att det förekommer i organisationen. Vid strategi så betyder ett kryss att denna arena har betydelse organisationens metoder.

	Green-peace	Naturskydds-föreningen	Amnesty	Ingen Människa är illegal	Fem-en	Kvinnor-Kan	Ofog	Svenska Freds
använder Civil olydnad	x			x	x		x	
A. Demokrati-syn								
demokratiskt underskott	x			x			x	x
ingen officiell syn på demokrati	x	x	x		x			
Demokrati-syn Form						x		
Demokrati-syn substans				x			x	
B. Förekomst av överordnade värden	x		x	x	x		x	
C. Strategi								
Parlamentariskt	x	x	x	x	x	x	x	x
allmänheten		x	x	x		x	x	x
medlemmar/Givare		x	x			x		x
media/digitalisering *	x	x	x	x	x	x	x	x

* När det gäller digitaliseringen och de möjligheter ges för organisationerna har ingen svarat att det har betydelse för organisationens inställning och användande av civil olydnad.

Fig 2 Analyschema över hur många av organisationerna som svarat i varje kategori. Detta är inte ett försök till att kvantitativt bearbeta resultatet utan ett hjälpmedel för att belysa skillnader mellan organisationer som tillämpar/inte tillämpar civil olydnad.

	använder Civil olydnad	Använder Ej civil olydnad
A. Demokrati- syn		
demokratiskt underskott	3	1
ingen officiell syn på demokrati	2	2
Demokrati- syn Form	0	1
Demokrati- syn substans	2	0
B. Förekomst av överordnade värden	4	1
C. Strategi		
Parlament- ariskt	4	4
allmänheten	2	4
medlemmar/ Givare	0	4
media/ digitalisering	4	4

7. Slutsats

Hur kan man då förklara varför en del civila organisationer använder civil olydnad och andra inte? Kan det förklaras av skillnader i organisationernas demokratisyn, överordnade värden samt strategiska överväganden? Sammanfattningsvis kan man utröna ett samband mellan betoning på överordnade värden i organisationen och en positiv inställning till att använda sig av civil olydnad. I de flesta av dessa organisationer hävdade man också att det fanns ett demokratiskt underskott vilket motiverade användandet av civil olydnad. Av de organisationer som inte använder civil olydnad var det färre som framhöll att det fanns överordnade värden samt färre som pekade på ett demokratiskt underskott i Sverige.

Min undersökning visar i likhet med Forssmeds studie att det finns ett samband mellan synen på demokrati och överordnade värden och inställning till civil olydnad då organisationer som både betonar överordnade värden och ett demokratiskt underskott är positiva till civil olydnad. Däremot är civila organisationers koppling till den formella/informella demokratisynen inte lika djupt förankrad som i Forssmeds studie av partier. Många organisationer svarade att de inte hade en officiell demokratisyn men legitimerade ändå civil olydnad med att förekom brister i det demokratiska systemet vilket pekar på att organisationerna omedvetet kan koppla civil olydnad till en viss demokratisyn.

Strategi kan vara en faktor av vikt in när organisationerna tar ställning för eller emot att använda sig av civil olydnad. Samtliga organisationer som inte använder civil svarade att de fyra strategiska arenorna har betydelse för organisationens val av metoder och påverkansarbete samt att det är viktigt med stöd på dessa. Civil olydnad kan vara kontroversiellt och då kan organisationer vinna på att avstå om de vill ha ett så brett stöd som möjligt. I de organisationer som använder civil olydnad var det färre som svarade att de använder civil olydnad för att få stöd eller ta hänsyn till de olika arenorna när de väljer att använda civil olydnad. Samtidigt kan graden av institutionalisering och etablering i sig inte vara förklaringen till organisationers inställning till civil olydnad. När organisationerna startade var ingen av organisationerna etablerade och Greenpeace kan ses som relativt etablerade med över 150 000 givare i Norden. Svenska Freds ställer sig inte helt emot civil olydnad trots att de är Sveriges äldsta och största fredsorganisation.

Amnesty är den organisation med en klar betoning på överordnade värden som trots det inte använder civil olydnad. Andra organisationer som inte tillämpar civil olydnad framhöll starka värden men inte så starka att de står över demokratin.

När det gäller media och digitaliseringen, den fjärde arenan svarar ingen av organisationerna att det har betydelse för inställningen till civil olydnad. Digitaliseringen har betydelse för deras verksamhet då det underlättat och gett fler möjligheter för att påverka. Ingen av organisationerna menar att digitaliseringen minskat behovet av civil olydnad.

Avslutningsvis visar min undersökning att de motiveringar till civil olydnad som står att finna i litteraturen när det gäller argumentet om demokratiskt underskott och samvets argument återkommer i organisationernas ställningstagande när det gäller inställningen till att använda sig av civil olydnad eller ej. Vidare forskning behövs dock särskilt i mer kvantitativ omfattning. Min undersökning visar även att organisationer som inte tillämpar civil olydnad präglas av en avsaknad av policy och diskussion kring civil olydnad men insikten om varför saknas fortfarande.

Källförteckning

Intervjuer

Greenpeace: Anders Redelius, aktionskoordinator, 2014-11-25

Naturskyddsföreningen: Lena Nilsson, 2a vice ordförande i Naturskyddsföreningen i Göteborg, 2014-11-26

Ingen människa är illegal: Anders Svensson, aktiv , 2014-12-03

Amnesty International: Elisabeth Lundgren, Avdelningschef Opinion och påverkan, 2014-11-24

Femen Sweden: Jenny Wenhammar, grundare av Femen Sweden, 2014-12-03

KvinnorKan: Gunnel Hall, ordförande, 2014-12-09

Ofog: Martin Smedjeback, aktiv, 2014-11-25

Svenska Freds- och Skiljedomsföreningen, Anna Ek, ordförande, 2014-11-25

Organisationernas policy dokument

Femen (u.å.) *FEMEN*. Hämtad 2015-01-05 från <http://femen.org/about>

Greenpeace international (2014) *Our core values*. Hämtad 2015-01-06 från <http://www.greenpeace.org/international/en/about/our-core-values/>

Greenpeace Sverige (2010) *Civil olydnad*. Hämtad 2014-12-21 från <http://www.greenpeace.org/sweden/se/om-oss/Varderingar-och-kannetecken/Civilolydnad/>

Ingen människa är illegal (u.å.) *Plattform*. Hämtad 2014-12-21 från <http://www.ingenillegal.org/om-oss/plattform>

Ofog (2010) *PLATTFORM*. Hämtad 2015-01-06 från <http://ofog.org/plattform>

Svenska Freds (2009) *Svenska Freds vill inte stötta metoderna*. Hämtad 2015-01-06 från <http://www.svenskafreds.se/pax/svenska-freds-vill-inte-stotta-metoderna>

Övriga källor

Andrén Meiton, Louise (2014) "Felländer: Digitalisering bakom den låga inflationen". Svenska Dagbladet. Hämtad 2015-01-06 från http://www.svd.se/naringsliv/nyheter/sverige/fellander-digitalisering-bakom-den-laga-inflationen_3515116.svd

Bedau, Hugo Adam (red) (1995) *Civil Disobedience in Focus*, London: Routledge

Binderkrantz, Anne (2008). "Different groups, different strategies: How interest groups pursue their political ambitions" in *Scandinavian Political Studies* 31(2):173–200

Dagens Nyheter (2014) *Femen-aktivister avbröt Reinfeldt*. Hämtad 2015-01-06 från <http://www.dn.se/nyheter/politik/femen-aktivister-avbrot-reinfeldt/>

Esaiasson, Peter, Gilljam, Mikael, Oscarsson, Henrik & Wängnerud, Lena (red.) (2012). *Metodpraktikan: konsten att studera samhälle, individ och marknad*. 4., [rev.] uppl. Stockholm: Norstedts juridik

Forssmed, Jakob (2000) "*Olydiga partier? En studie av de politiska partiernas inställning till civil olydnad*". Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Garwood, Edith (2011, 5 juli) The Freedom Flotilla, Civil Disobedience and Government Collusion (Blogginlägg). Hämtad från <http://blog.amnestyusa.org/europe/the-freedom-flotilla-civil-disobedience-and-government-collusion/>

Hagevi, Magnus (1989) "*att krama träd eller fatta beslut - om den parlamentariska demokratin och dess konkurrenter*". Göteborg: Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet.

Herngren, Per (1999). *Civil olydnad: en dialog*. Kraftigt omarb. uppl. Göteborg: Lindelöw

Milligan, Tony (2013). *Civil disobedience: protest, justification and the law*. New York: Bloomsbury Academic

Månsson, Tomas (2004). *Olydnad: civil olydnad som demokratiskt problem*. Diss. Stockholm: Univ., 2004

Mächs, Mattias (2014) "Ovanlig dom mot psalmsångare". Svenska Dagbladet. Hämtad 2014-12-21 från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/ovanlig-dom-mot-psalmsangare_3971620.svd

Schlingman, Per (2013) "Sociala medier flyttar makten". Svenska Dagbladet. Hämtad 2014-11-11 från http://www.svd.se/nyheter/inrikes/sociala-medier-flyttar-makten_8568012.svd

Strindlund, Pelle & Vinthagen, Stellan (2011). *Motståndets väg: civil olydnad som teori och praktik*. Stockholm: Karneval

Svanell, Adam (2013) "Inte alla Svenskars parti". Svenska Dagbladet. Hämtad 2014-11-21 från http://www.svd.se/kultur/svenskarnas-parti_3808798.svd?sidan=1

Sveriges radio (2013) *Ett år med aktivistgruppen Femen*. Hämtad 2014-11-12 från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=1646&artikel=5741981>

Sveriges radio (2014) *Kristna aktivister blockerade nazistmarsch – greps av polisen*. Hämtad 2015-01-06 från <http://sverigesradio.se/sida/avsnitt/363857?programid=3052>

Sveriges radio (2014) *Psalmsjungande motdemonstranter inför rätta*. Hämtad 2015-01-06 från <http://sverigesradio.se/sida/artikel.aspx?programid=83&artikel=5973699>

Sveriges Television (2012) *Greenpeace äntrade ringhals*. Hämtad 2015-01-06 från <http://www.svt.se/nyheter/regionalt/vastnytt/greenpeace-cyklade-in-pa-ringhals>

Thörnquist, Sarah & Reinfeldt, Fredrik (red.) (1995). *Stenen i handen på den starke*. Stockholm: Moderata ungdomsförbundet

Vibeke, Anne (2014). "Dom mot psalmsångarna överklagas". Jönköpings-Posten. Hämtad 2015-01-06 från <http://www.jonkopingsposten.se/artikel/32628/dom-mot-psalmsangarna-overklagas>

Appendix

Bilaga 1 Organisationer som omfattas av undersökningen

Greenpeace Sverige

Greenpeace är en global miljöorganisation som grundades 1971. Greenpeace beskriver sig själva som en självständig kampanjorganisation som använder sig av "kreativ konfrontation" i syfte att exponera globala miljöproblem och för att tvinga fram livsviktiga lösningar. I Greenpeace handlar det om handling baserat på samvete, personlig handling baserat på personligt ansvar. Analysen av Greenpeace förhållande till civil olydnad bygger på en intervju med Anders Redelius, aktionskoordinator på Greenpeace aktionsenhet. Hemsida: <http://www.greenpeace.org/sweden/se/>

Naturskyddsföreningen

Naturskyddsföreningen är Sveriges största och äldsta miljöorganisation. Naturskyddsföreningen startade 1909 och har idag över 203 000 medlemmar. Naturskyddsföreningen jobbar för att belysa brinnande miljöfrågor genom rapporter, kampanjer, böcker, debatter, konferenser och ett intensivt pressarbete. Klimat, hav, skog, jordbruk och miljögifter är deras viktigaste arbetsområden. Intervjun med Naturskyddsföreningen har gjorts med Lena Nilsson 2a vice ordförande i Naturskyddsföreningen i Göteborg. Hemsida: <http://www.naturskyddsforeningen.se/>

Ingen människa är illegal

Ingen människa är illegal är en organisation som jobbar för att praktiskt stödja de människor som tvingats gå under jorden efter att ha fått avslag på sin asylansökan. Då ingen människa har ett tydligt syfte med att kalla sig ett platt nätverk finns det inte ett enkelt sätt att hitta en "central representant" då det inte finns någon styrelse eller liknande. Därför uppfyller Anders Svensson aktiv i Ingen människa är illegal sedan flera år kravet på centralitet. Hemsida: <http://www.ingenillegal.org/>

Amnesty

Amnesty International är en organisation som arbetar för mänskliga rättigheter. Arbetet utgår från noggranna utredningar om brott mot dessa rättigheter och internationella konventioner som reglerar rättigheterna. Organisationen står fri från alla regeringar, politiska ideologier, ekonomiska intressen och religioner. Amnesty international bildades 1961. Intervjun har

gjorts med Elisabeth Lundgren på Amnesty, avdelningschef för opinion och påverkan.
Hemsida: <https://www.amnesty.se/>

Femen

Femen är en internationell organisations som har tre grundstenar som de jobbar ifrån. Femen är emot förtrycket i sexindustrin, diktaturen samt teokratin och det religiösa ledarna. Femen grundades i Ukraina 2008 och i Sverige 2012. Intervjun har gjorts med Femen Swedens grundare Jenny Wenhammar. Hemsida: <https://www.facebook.com/FEMENsweden>

KvinnorKan

KvinnorKan startades 1984 och som jobbar för män och kvinnors lika villkor. KvinnorKan vill "medverka till ett samhälle och ett näringsliv, nationellt och internationellt som tillvaratar alla möjligheter och intressen. Detta oberoende av kön, klass, etnisk bakgrund och nationalitet." Intervjun har gjorts med KvinnorKans styrelseordförande Gunnel Hall. Hemsida: <http://kvinnorkan.se/>

Ofog

Ofog är ett antimilitaristiskt nätverk som med fredlig direkt aktion jobbar mot vapenindustrin, kärnvapen, Nato, och andra former av militarism. Ofog bildades 2002. Intervjun har gjorts med Martin Smedjeback aktiv i Ofog och utfört Civil olydnads aktioner inom bland annat Avrusta-kampanjen. Ofog har heller ingen styrelse eller liknande och de föreslog själva Martin Smedjeback som lämplig intervjuperson och därför uppfyller även han kravet på centralitet. Hemsida: <http://ofog.org/>

Svenska Freds och skiljedomsföreningen (förkortad Svenska Freds)

Svenska Freds och Skiljedomsföreningen eller Svenska Freds tror på att konflikter kan lösas utan våld och att krig kan förebyggas genom samarbete, ekonomiska medel och diplomati. De arbetar för hållbar fred genom att sprida kunskap, bilda opinion och påverka politiker. Svenska Freds har ca 8 500 medlemmar och är Sveriges största och världens äldsta fredsförening som bildades 1905. Intervjun har gjorts med föreningens ordförande Anna Ek. Hemsida: <http://www.svenskafreds.se/>

Fig 3. Analysschema över vilka som har/inte har policy kring civil olydnad

	Använder civil olydnad	Använder inte civil olydnad
Officiell policy	Greenpeace Ofog Femen Ingen människa är illegal	Svenska Freds*
Avsaknad av policy		Naturskyddsföreningen Amnesty KvinnorKan

* Svenska Freds har ingen heltäckande policy kring civil olydnad men att de ändå har diskuterat frågan och har någon slags policy gör att de ändå hamnar i kategorin.

Bilaga 2

Intervjuarguide

Detta är min mall för intervjuarguide. Innehållet i frågorna knyter an till problemställning, frågeställningen och motiven. Intervjuguiden är utformad som en tratt, från öppna frågor till mer specifika. De viktigaste frågorna de som kallas de tematiska frågorna, dvs. det som står i centrum för undersökningen. I min undersökning är det motiven, demokratisyn, överordnade värden och strategi. En viktig del i undersökningen är även operationalisering av begreppet civil olydnad, det är viktigt att jag genom mina frågor om civil olydnad fångar upp organisationens definition. Frågorna som ställs formuleras lite mindre teoretiska och mindre akademiska för att fungera i intervjusituationen och följer hela tiden upp med följdfrågor. Jag har också använt mig av kontrollfrågor i form av exempelvis, "Är det rätt om jag uppfattar dig så här?"

Öppna och allmänna frågor

Kan du berätta om dina arbetsuppgifter på organisationen?

Kan du berätta om organisationens verksamhet och kampanjer för att påverka?

Definition och inställning till civil olydnad

Hur definierar er organisation civil olydnad?

Vad har ni för inställning till civil olydnad?

Vad har ni för inställning till att använda er av civil olydnad?

Spelar det någon roll för er om inställningen till att använda er av civil olydnad om aktionen:

- de civilt olydiga är beredda att ta sitt straff?

- de civil olydiga undviker att använda våld?

- den civila olydnaden utförs i ett "etiskt" eller "politiskt" syfte. Att syftet alltså går bortom rent privat intresse hos deltagarna?

Strategi

Varför har ni den inställning ni har?

Hur ser era medlemmar på civil olydnad?

Finns det interna åsikter i frågan?

Hur förhåller sig er inställning till att använda er av civil olydnad:

- beroende på viljan att påverka politiskt arbete (parlamentariskt- påverka politiker)
- beroende på allmänhetens uppfattning om organisationen?
- metoder för att nå ut genom era egna kanaler t.ex. hemsida, twitter , Facebook? (digitalisering)
- TV, tidningar, radio? (traditionell media)

Påverkar detta organisationens inställning i frågan?

Demokratisyn

Hur skulle du vilja beskriva er demokratisyn?

- Är demokrati endast en beslutsform?

- Kan mer läggas i demokratibegreppet? (ex ekonomisk likställighet eller lika möjlighet att delta i samhällslivet)

Vilka är huvudelementen i en demokrati?

Är demokrati främst ett

- beslutssystem?

- värdesystem?

Om värdesystem - vilka värden skall vara uppfyllda för en demokrati?

Vilka beslut kan ej fattas av en demokrati?

Finns det demokratiska värden som en demokrati måste respektera?

Hur långt får demokratiska beslut sträcka sig?

Får er demokratisyn konsekvenser för civil olydnad?

Vad händer om de krav ni ställt upp på demokratin inte hålls? Civil olydnad?

Överordnade värden

Finns det värden som står över demokratin?

varför?

vilka värden i såfall?

Varifrån härstammar dessa värden?

Är lagbrott legitimt vid hot om dessa värden?

Hur ser ni på samvetet? Är samvetets röst viktigare än lagen? Legitimerar samvetet i såfall civil olydnad?

Hur ser ni på konkurrerande normsystem till lagen? Kan sådana erkännas?

Vilka kriterier ska vara uppfyllda då?